אגרת התשובה*

א. די קביעות פון עשרים באב* — יום ההילולא פון טאַטן [1] — איז (בכו"כ שנים) אין דער וואָך וואָס איר שבת [2] איז בו מברכים חודש אלול [3], דער חודש וואָס איז פאַרבונדן מיט תשובה [4].

וועט מען לערנען די ערשטע הערה פון דעם בעל ההילולא אין אגרת התשובה.

ב. אין אגרת התשובה[5] ברענגט דער אַלטער רבי די דיעה, אַז בשעת איינער איז באַגאַנגען דעם זעלבן חטא פיל מאָל, דאַרף ער פאַסטן דעם מספר הצומות וואָס איז באַשטימט פאַר דעם חטא אַזוי־פיל מאָל וויפל מאָל ער האָט געזינדיקט — „פעמים רבות כפי המספר אשר חטא". און איז ממשיך

אַזוי ווי לדוגמא „המוציא זרע לבטלה" וואָס דער מספר הצומות פאַר דעם חטא איז פ"ד תעניות[6], איז „אם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד"מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ"ד, וכן לעולם".

איז מבאר דער טאַטע אין זיינע הערות אויף תניא [7], אַז דער אַלטער רבי זאָגט דעם משל „עשר או עשרים" ווייל דער פגם דורך דעם חטא איז אין חכמה [ווי ער זאָגט ווייטער אין אגה"ת [8] אַז דער חטא איז „פוגם במוח", וואָס מיטן וואָרט „במוח" מיינט ער (בעיקר) אין מוח החכמה [9]]. דעריבער ברענגט ער די דוגמא „עשר או עשרים" ווייל חכמה איז דער אות יו"ד [10] (פון שם הוי' [11]), און דער אות איז פאַרבונדן מיט די צוויי מספרים „עשר" און „עשרים": י' איז „עשר", און יו"ד במילואו (י' ו' ד') באַטרעפט „עשרים".

דאַרף מען פאַרשטיין: דער ענין וואָס דער אַלטער רבי רעדט דאָ — אַז מען

---

*) ביאורים בלקוטי לוי"צ על אגה"ת. המשך ביאורים אלה נדפס בהלקו"ש מכ"ף מנ"א תש"נ עד יוהכ"פ תנש"א; כ"ף מנ"א תנש"א עד ש"פ שופטים תנש"א. וכולם נדפסו (בלה"ק) לקו"ש ביאורים בלקולוי"צ על אגה"ת. המו"ל.

•) נזכר בש"ס (תענית כו, א) כיום קרבן עצים דבני פחת מואב בן יהודה, (שם כח, א) בני דוד כו' בני יואב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1103 ואילך. ח"ט ע' 86 ואילך.

1) להעיר שביום ההילולא דשנה זו (תשל"ט) מתחילה שנת הל"ו להסתלקותו. וראה לקלוי"צ אגרות ע' תיד: שהמספר ל"ו יש לו מעלה גדולה כו'.

2) שבו עולים כל ימי השבוע, ראה אוה"ת בראשית דרושים עה"פ ויכולו.

3) להעיר שבעשרים באב (מ' יום לפני ר"ה) הוא התחלת ההכנה לר"ה (ראה מנהגי הק"ק בית א־ל יכבץ (נדפסו בהקדמת ספר דברי שלום סימן סד. בס' יד אליהו (להרב סלאטקי, ירושלים תשכ"ג) מע' מנהגים): ביום ך' לחודש אב עושים התרת נדרים שהוא ארבעים יום קודם ר"ה),

ולהעיר אשר בר"ח אלול הוא התחלת מ' ימי תשובה המסתיימים ביוה"כ — שגם הוא (יוה"כ) נקרא ר"ה (יחזקאל מ, א. ראה לקו"ת דרושי ר"ה נח, א).

4) ראה לקוטי מהרי"ל במקומו, ל"ת להאריז"ל ר"פ תצא עה"פ (כא, יג) ובכתה גו' ירח ימים שהוא חודש אלול. טואו"ח ר"ס תקפ"א.

5) רפ"ג.

6) משנת חסידים מס' תשובה (הנזכר באגה"ת לקמן) פ"י מי"א.

7) ע' כט.

8) פ"ט (צט, א).

9) להעיר מהסיום באגה"ת שם: לכן תיקונו הוא דיתעסק באורייתא דמחכמה נפקא.

10) ולכן הפגם דהוצאת ז"ל הוא בחכמה, כי הוצאת ז"ל היא טיפה ואות י' (חכמה) הוא בדוגמת טיפה (לקוטי לוי יצחק שם).

11) אגה"ת פ"ד (צד, ב) ובכ"מ.

דארף (לפי דיעה זו) פאסטן „פעמים רבות כפי המספר אשר חטא״ — איז דאך בשייכות צו אלע חטאים, און „המוציא זרע לבטלה״ ווערט דא געבראכט בלויז אלס ביישפיל („כגון המוציא כו׳״). טא וואס איז נוגע דא צו מרמז זיין אין וועלכן ארט עס איז פוגם דער דאזיקער חטא (וואס ווערט געבראכט בלויז אלס דוגמא) ?

די שאלה איז נאך שטארקער: דער דיוק אין דעם וואס דער אלטער רבי כאפט אן די צאל „עשר או עשרים״ איז

(ניט פארוואס ער זאגט די צאל און ניט קיין אנדערע, וואס דעמאלט וואלט געווען מקום לומר (בדוחק עכ״פ) אז וויבאלד ער דארף געבן א געוויסן מספר, קלייבט ער אויס אזא מספר וואס איז מרמז דעם פגם פון דעם חטא וואס ער האט געבראכט לדוגמא,

נאר די שאלה איז)

אז א צאל מסוים דא איז בכלל איבעריק: אויך ווען ער וואלט געזאגט „צריך להתענות פ״ד על כל פעם״ (אדער א לשון כיו״ב), ניט ברענגענדיק א באשטימטן מספר — וואלט אויך לכאורה גארניט געפעלט,

איז תמוה: ווי איז שייך צו זאגן, אז דער אלטער רבי זאל מוסיף זיין (א דוגמא וואס מצד עצמה דארף מען זי ניט) בכדי צו מרמז זיין דעם פגם פון א חטא פרטי וואס ברייננגט זיך דא נאר אלס דוגמא ?

ג. בדומה לדיוק הנ״ל, צוליב וואס ברענגט דער אלטער רבי א דוגמא פון א געוויסן מספר („עשר או עשרים״), איז דא פאראן נאך א דיוק כללי יותר (אויף וואס דער טאטע שטעלט זיך ניט): צוליב וואס דארף ער בכלל ברענגען א דוגמא פון א חטא מסויים.

ווען ער זאגט בלויז „במי שחטא חטא אחד כו׳ מספר הצומות לאותו החטא כו׳״, ניט געבענדיק קיין ביישפיל פון וועלכן עס איז חטא, וואלט אויך אלעס געווען פארשטאנדיק. פארוואס איז ער מוסיף „כגון המוציא זרע לבטלה כו׳״ [12] ?

אויך דארף מען פארשטיין, וואס לאחרי ווי ער זאגט „ואם חטא בזה עשר או עשרים פעמים עד״מ צריך להתענות עשר או עשרים פעמים פ״ד״, איז ער מוסיף „וכן לעולם״ — אז אויך ווען חטא בזה מער פון עשרים פעמים דארף ער פאסטן פ״ד צומות פאר יעדען מאל.

ולכאורה: מאי קמ״ל ? פארוואס זאל זיין א קס״ד צו זאגן אז „צריך להתענות כו׳ כפי המספר אשר חטא״ איז נאר ביז עשרים פעמים, און בכדי צו שולל זיין די סברא דארף מען מוסיף זיין „וכן לעולם״ [13] ?

ד. אין דער הערה האמורה פון טאטן, איז ער מבאר (אין חצאי עיגול) נאך א דיוק אין אגה״ת:

אין זעלבן פרק ווייטער [14], זאגט דער אלטער רבי: „כל בעל נפש כו׳ יחמיר

---

12) וגם: הענין ד„נחלקו במי שחטא חטא א׳ פעמים רבות״ שברפ״ג, ה״ה בא בהמשך ל„מספר הצומות לכמה עונות וחטאים״ שלפנ״ז (ספ״ב). וא״כ: אפילו (באם מצד איזה טעם) צריך לדוגמא — הו״ל למנקט דוגמא מהענינים שכתב כבר לפנ״ז (כעס, סתם יינם, ביטול תפלה), ולמה נקט הדוגמא דמוציא ז״ל ?

ואף שלקמן בפרק זה (צג, א) גבי „עונות החמורים כו׳ בידי שמים״ אין שייך שינקוט הדוגמאות דספ״ב — הרי דוחק לומר, שבשביל זה נקט דוגמא זו גם בתחילת הפרק.

13) ובפרט, שלאחרי „עשר או עשרים פעמים״ מוסיף „עד״מ״, וגם לאח״ז אומר „דומיא דקרבן חטאת שחייב להביא על כל פעם ופעם״.

14) צב, סע״ב ואילך.

על עצמו להשלים עכ״פ פעם א׳ כל ימי חייו מספר הצומות לכל עון ועון מעונות החמורים שחייבין עליהם מיתה עכ״פ ואפילו בידי שמים בלבד, כגון להוצאות ז״ל פ״ד צומות פ״א בימי חייו. ויכול לדחותן .. ויתענה כעשר תעניות עד״מ בחורף א׳ כו׳״.

איז מבאר דער טאטע, אז דאס וואס ער זאגט דא „כעשר תעניות״ איז ווייל „כעשר הוא ג״כ י״״. איז אויך אין דעם ענין דא א דיוק כללי יותר (אויף וואס דער טאטע שטעלט זיך ניט): צוליב וואס ברענגט דער אלטער רבי א דוגמא (כגון הוצאות ז״ל כו׳ [15]) בכלל.

אויך דארף מען פארשטיין: וויבאלד אז דער אות יו״ד איז פארבונדן ניט נאר מיטן מספר עשר נאר אויך מיטן מספר עשרים, כנ״ל — וואס איז דער טעם (בפנימיות הענינים [16]) וואס בא „ויתענה .. בחורף א׳״ ברייננגט ער נאר דעם מספר עשר, און ניט דעם מספר עשרים ?

ה. שוין גערעדט פיל מאל בנוגע דעם טאטנס הערות אויף זהר און תניא כו׳, אז מצד כמה טעמים (אויך מצד דעם דוחק אין פאפיר און טינט) האט ער זיי געשריבן בקיצור נמרץ. און בשעת מען לערנט זיי בעיון הראוי, זעט מען, ווי דורך זיי ווערן באווארנט כמה שאלות (אין די ערטער וואו ער שטעלט זיך. ולפעמים אויך אין אנדערע ערטער), נוסף צו די דיוקים אויף וועלכע ער שטעלט זיך בפירוש.

און נאכמער: אע״פ אז אין רוב ההערות שטעלט ער זיך (בגלוי) אויף דיוקי הלשונות וכיו״ב — זעט מען אבער בכו״כ מהן (בעת מען טראכט זיך אריין כדבעי), ווי דורך די דאזיקע הערות ווערט מבואר ומוסבר אויך דער תוכן כללי פון דעם ענין אויף וועלכן ער שטעלט זיך.

ועד״ז בנדו״ד: כאטש בגלוי שטעלט ער זיך און איז מבאר בלויז דעם דיוק וואס דער אלטער רבי שרייבט די דוגמא „עשר או עשרים״ (און „כעשר תעניות״) — ווערן דורך דער הערה פארענטפערט נאך כו״כ דיוקים, כולל אויך די דיוקים דלעיל (סעיף ג־ד).

און נאך מער: דורך דער הערה ווערט מבואר אויך דער תוכן כללי פון דעם ענין — דער טעם פארוואס (לפי דיעה אחת) „צריך להתענות מספר הצומות לאותו חטא פעמים רבות כפי המספר אשר חטא״, און אויך דער טעם פארוואס „כל בעל נפש .. יחמיר על עצמו להשלים עכ״פ פעם א׳ כו׳״, וכדלקמן.

ו. וי״ל הביאור בכל הנ״ל: אין דעם פגם וואס ווערט דורך א חטא — ובמילא אויך אין דעם תיקון אויף דעם (תשובה) — זיינען דא, בכלל, דריי ענינים:

א) וויבאלד אז מיט יעדן חטא איז מען עובר אויפן ציווי פון מלך מלכי המלכים הקב״ה (וואס דאס איז די נקודה הכללית און דער צד השוה פון אלע עבירות) — איז מען דורך יעדער עבירה (כולל אויך — דורך ביטול מ״ע) פורק פון זיך עול מלכות שמים [17] און מ׳ווערט א רשע [18].

---

15) מה שנקט דוגמא זו דוקא — יש לומר, שזהו לפי שב„עונות החמורים שחייבין עליהם מיתה עכ״פ ואפי׳ בידי שמים בלבד״, עון זה הוא מצוי יותר. והשאלה שבפנים היא למה הוצרך לדוגמא בכלל.

16) הטעם ע״ז בפשטות — י״ל לפי שעשרים תעניות בחורף א׳ הוא (ע״ד הרגיל) „יותר (מ)כפי כחו״.

17) וכנ״ל (באגה״ת) פ״א, שגם כשעבר על מ״ע „מרד במלכותו ית׳״. וראה גם תניא ח״א פ״ל (לט, רע״א) ובכ״מ. וראה לקמן הערה 20.

18) תניא ח״א פ״א. וש״נ.

און דער תיקון אויף דעם איז — „שיעזוב החוטא חטאו כו' ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד" [19] [ובלשון אדמו"ר הזקן: „שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו ית' ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו" [20]]. דורך דער החלטה וקבלה על להבא (וואס דאס איז דער מהות פון תשובה [21]) ווערט ער (גלייך [22]) אויס רשע. און דאס קען זיין אפילו ברגעא חדא [23], ווי דער פסק דין אין גמרא ופוסקים, אז דורך איין הרהור תשובה ווערט א רשע גמור — א צדיק גמור [24].

ב) היות ווי די תמימות און שלימות פון די אברי הנפש איז תלוי אין די מצות — איז דורכן ביטול פון א מצות עשה אדער דורך עובר זיין אויף א מצות ל"ת ווערט א פגם און חסרון אין דעם אבר פרטי וואס איז שייך צו דער מצוה פרטית אויף וועלכע ער האט עובר געווען.

און בכדי צו מתקן זיין דעם פגם פרטי דארף מען טאן די תקוני תשובה וואס זיינען שייך צו דער עבירה פרטית, כולל אויך דעם מספר הצומות וואס זיינען באשטימט פאר דער עבירה פרטית [25].

ג) היות אז א קלקול אין אן אבר פרטי מאכט אויך א (מעין) קלקול (זה) אין אלע איברים, פועל'ט יעדער עבירה א פגם אין אלע כחות און איברים פון מענטשן (במכש"כ פון דעם וואס יע־דער פעולה האט א ווירקונג אויף דעם כללות העולם שמחוץ לאדם [26]).

דערפאר איז „מדרכי התשובה" ניט נאר „ומתרחק מן הדבר שחטא כו'", נאר אויך „משנה מעשיו כולן לטובה ולדרך ישרה" [27].

ז. תורה איז דאך „כללות [28] ופרטות נאמרה" — איז אין יעדן איינעם פון די דריי ענינים (שבסעיף ו) זיינען פאראן בפרטיות (דוגמת) די אלע דריי ענינים.

ובנוגע לעניננו — דער מספר הצומות וואס איז באשטימט פאר

---

19) רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ב.

20) אגה"ת פ"א (צא, א). ומחדש בזה אדמוה"ז, שהגמר בלב צריך להיות לא רק שלא יעשה עוד פעם החטא שעשה (כדמשמע מפשטות לשון הרמב"ם שם: שלא יעשהו עוד), כי אם שלא יעבור על שום מצוה („הן במ"ע הן במל"ת"). ויתירה מזו: שצריך לגמור בלבו (גם) שלא למרוד במלכותו ית'. ומהמשך הענין באגה"ת שם משמע שזה מעכב ב„מצות התשובה מן התורה".

ויש לומר הביאור בזה: ע"י עשיית חטא (גם ע"י חטא אחד) פורק ממנו עול מצות (בכלל), וזה מורה — שפרק מעליו גם עול מלכות שמים (היסוד דעול מצות — ראה מכילתא יתרו כ, ג. וראה גם ברכות יג, א). ולכן גדר התשובה היא — שיקבל עליו (מחדש) עומ"ש (שלא למרוד במלכותו ית'), ואח"כ עול מצות (שלא לעבור על מצות המלך *).

21) כלשון הרמב"ם שם: ומה היא התשובה הוא שיעזוב כו' ויגמור בלבו כו'. (משא"כ ב„יתנחם על שעבר" כתב „וכן יתנחם כו'"). וראה אגה"ת שם: מצות התשובה כו' היא עזיבת החטא בלבד. וראה בארוכה לקו"ש חי"ז ע' 197 ואילך.

22) גם לפני שתיקן את החטא — ראה חלקת מחוקק אה"ע סל"ח סקמ"ד.

23) זח"א קכט, סע"א.

24) קדושין מט, ב. אה"ע שם סעיף לא. ובאור זרוע ברכות סי' קיב וכ"ה בלקו"ת (דברים א, ב): צדיק גמור.

*) ועפ"ז יומתק גם דיוק לשון אדמו"ר הזקן „מצות המלך".

25) לקו"ת נצבים מה, ג. ובכ"מ.

26) רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד. לקו"ת במדבר ה, רע"ב. ובד"ה וכל העם ש"ת ספ"ב: דלבד זאת מה שפועל ההזדככות בהדברים שהמצות מלובשים בהם .. פועל הזדככות (גם) בכללות החומריות שבעולם.

27) רמב"ם הלכות תשובה פ"ב ה"ד.

28) ראה תניא בהקדמה (ג, ב). וראה חגיגה ו, ב.

עבירות פרטיות, וואס איז פארבונדן מיט׳ן פרטיות׳דיקן פגם (דער צווייטער ענין דלעיל) — זיינען אין דעם פגם גופא פאראן דוגמת די דריי ענינים הנ״ל:

הביאור בזה:

היות אז אלע איברים זיינען כלולים זה מזה — קומט במילא אויס, אז אין יעדן אבר זיינען פאראן דריי ענינים: א) זיין עצם מהות. ב) ווי ער איז כולל אין זיך אלע אנדערע איברים. ג) ווי ער גע־פינט זיך אין אלע איברים [29].

דערפון איז פארשטאנדיק, אז דער פגם פון דעם אבר פרטי (וואס ווערט דורך דער עבירה פרטית) איז בנוגע אלע דריי ענינים הנ״ל.

ח. ויש לומר, אז דער פגם אין דעם עצם מהות פון דעם אבר, ווערט גע־מאכט אינגאנצן גלייך ביים ערשטן מאל פון דעם חטא, עס קומט ניט צו אין דעם [30] (אן ענין עיקרי, עכ״פ) דורך טאן דעם זעלבן חטא נאכאמאל;

דער פגם אין די פרטים פון דעם אבר (די „איברים" הכלולים בו וכיו״ב) ווערט נשלם ערשט ביים טאן דעם חטא דעם דריטן מאל, ווי דער אלטער רבי ברייננגט [31] פון זהר [32] „זמנא תליתאה אתפשט ההוא כתמא מסטרא דא לסטרא דא", אז ביים דריטן מאל נעמט דורך דער פלעק (דעם אבר וואס איז שייך צו דעם חטא) דורך און דורך;

דער פגם וואס ווערט אין די אנ־דערע אברים, וואס איז דא שוין באם ערשטן מאל ער וועט אבער קיינמאל ניט ווערן מסטרא דא לסטרא דא (ווייל די עברות פון די אברים איז ער ניט עובר) — מסתבר לומר אז דורך יעדער מאל דעשיית החטא קומט צו אין דעם א הוספה.

דאס איז אויך דער ביאור פון די דריי דיעות (וואס אלו ואלו דברי אלקים חיים [33]) וויפל מאל מען דארף פאסטן דעם מספר הצומות פאר א חטא, אויב מען האט אים געטאן פעמים רבות — פאסטן פאר יעדער מאל באזונדער (די ערשטע דיעה), ס׳איז גענוג דער מספר הצומות איין מאל (די צווייטע דיעה), אדער מען דארף פאסטן ג׳ פעמים (די „הכרעה המקובלת") —

צוליב דעם תיקון הפגם אין דעם עצם מהות פון דעם אבר — איז מספיק דער מספר הצומות פעם אחת; צוליב דעם תיקון הפגם אין די אנדערע אברים — דארף מען פאסטן על כל פעם ופעם; און צוליב דעם תיקון הפגם אין די אנ־דערע אברים ווי זיי זיינען כלול אין דעם אבר — דארף מען פאסטן ג׳ פעמים.

ויש לומר, אז דאס איז אויך דער טעם פון דעם וואס אעפ״י אז דער אלטער רבי נעמט אן די „הכרעה המקובלת", „להתענות ג״פ כפי מספר הצומות

---

29) ראה ספהמ״צ להצ״צ מצות אהבת ישראל (כח, ב) ובכ״מ. ובספהמ״צ שם: בו יש זולתו .. וכן הוא כלול בזולתו.

30) י״ל דוגמא — טמא שחוזר ונוגע באותה הטומאה עוה״פ ועוה״פ. וראה נזיר (מב, ב): ולא יחלל כו׳ יצא זה שהוא מחולל ועומד. הענין דאין איסור חל על איסור, ועוד. וראה אגה״ת פ״ז (צז, ב): בריבוי החטאים יכול כו׳. ואכ״מ.

31) באגה״ת כאן (צב, ב).

32) ס״פ נח (עג, ב). וראה תולדו״צ לסנה׳ ע׳ קעג, שאין סתירה לזה ממרז״ל (יומא פו, ב) שלישית מוחלין לו רביעית כו׳.

33) עירובין יג, ב. אפילו בנוגע לדעת ב״ש ש„כדאי היית לחוב כו׳" (ברכות י, סע״ב). ומכש״כ בנדו״ד שגם לשאר הדיעות יש לחוש לדעת המחמירים (אגה״ת כאן — צג, א).

דחטא זה״, פונדעסטוועגן פסק'נט ער אַז אין דעם ערשטן מאָל „מספר הצומות״ זאָל מען מחמיר זיין מער ווי אין די אַנדערע צוויי מאָל [בנוגע צו די אַנדערע צוויי מאָל איז „ב׳ חצאי יום נחשבים לו ליום א׳״, משא״כ בנוגע צום ערשטן מאָל] [34] — ווייל [35] דער פגם אין עצם מהות פון אבר (וואָס זיין תיקון איז דורך מספר הצומות פעם אחת) איז חמור יותר פון דעם פגם אין די אברים הכלולים בו (וואָס ווערט נתתקן דורך פאַסטן נאָך צוויי מאָל).

ט. ויש לומר, אַז דאָס איז אויך פון די טעמים וואָס ברענגענדיק די ערשטע דיעה „שצריך להתענות כו׳ כפי המספר אשר חטא״, איז דער אַלטער רבי מוסיף „כגון המוציא זרע לבטלה כו׳״:

בנוגע צו שכבת זרע, זאָגט דער רמב״ם [36]: „כל שתצא ביותר הגוף כלה [37] וכחו כלה וחייו אובדים״. דערפון איז מובן, אַז אין דעם חטא פון הוצאת זרע לבטלה איז מער בגילוי (א) ווי דער חטא פועל'ט אויך אין אַלע אברי הגוף [38], און (ב) ווי דורך יעדער מאָל ווערט גרעסער דער פגם.

און דעריבער איז דער אַלטער רבי מוסיף „כגון המוציא זרע לבטלה כו׳״ — ווייל דורכן ברענגען די דוגמא ווערט מוסבר באַ אַלע חטאים דער טעם פון דער דיעה אַז מען דאַרף פאַסטן על כל פעם ופעם.

יו״ד. איידער דער רמב״ם זאָגט „וכל שתצא ביותר הגוף כלה כו׳ וחייו אובדים״ — איז ער מקדים [36]: „שכבת זרע היא כח הגוף וחייו כו׳״. דאָס הייסט, אַז דאָס וואָס שכבת זרע פועל'ט אויפן גוף איז עס אַ תוצאה ומסובב פון דעם וואָס זי איז דער „כח הגוף״.

וי״ל אַז דאָס וואָס „שכבת זרע היא כח הגוף״ איז ניט איר עצם מהות — דאָס וואָס שכבת זרע איז „כח הגוף״ (אַז זי איז כולל אויך דעם כח פון גאַנצן גוף [39]) איז אַן ענין נוסף, איר עצם מהות איז אַ טיפה (נקודה) וואָס איז העכער פון ציור.

און נאָך מער: די נקודה פון דער טיפת הזרע איז פאַרבונדן מיט נקודת הנפש [40].

און מצד דעם וואָס איר מהות איז אַ נקודה (טיפה), וואָס איז פאַרבונדן מיט נקודת הנפש — דעריבער איז זי כולל אויך דעם „כח הגוף״.

יא. דערפון איז פאַרשטאַנדיק בנוגע צום חטא פון הוצאות ז״ל, אַז דער חומר הפגם פון דעם חטא איז בנוגע צו אַלע דריי ענינים הנ״ל (סעיף ז):

מצד דערוף וואָס די טיפת הזרע איז (כולל דעם) „כח הגוף״ און פועל'ט אויפן גאַנצן גוף — איז דער פגם אין אַנדערע אברים (ווי זיי זיינען כלול אין דעם אבר און ווי זיי זיינען במקומם) וואָס ווערט דורך דעם חטא, חמור יותר ווי אין אַנדערע חטאים;

34) באגה״ת פ״ג (צג, א).

35) נוסף על זה שמספר הצומות פעם אחת היא לכל הדיעות.

36) הלכות דעות פ״ד הי״ט.

37) י״ג בלה (בב״ח).

38) וכמו שהאריך בר״ח שער הקדושה פי״א (קסז, ג). פי״ז (רד, ד). של״ה שער האותיות (צט, א).

39) ראה ר״ח שם פט״ז (ר, ד): הזרע .. יש לו חלק מכל אבר ואבר.

40) ראה המשך שמח תשמח תרנ״ז ע׳ 93 (סה״מ תרנ״ז ע׳ רסט): בהשפעת הטיפה נמשך בזה כל עצמות העלם הנפש. ושם, שלכן יכול להיות יפה כח הבן מכח האב, עיי״ש. וראה לקו״ש ח״ח ע׳ 154 הערה 35.

און מצד איר עצם מהות (טיפה) איז אויך דער פגם אין עצם מהות פון דעם אבר, וואָס ווערט דורך דעם חטא, חמור יותר ווי אין אַנדערע חטאים — היות אַז דער חטא איז פוגם (ניט נאָר אין דעם עצם מהות פון אַ אבר פרטי, נאָר) אין דעם עצם מהות פון אַזאַ ענין וואָס איז פאַרבונדן מיט נקודת הנפש.

יב. עפ"ז ווערט מען פאַרשטיין וואָס די דוגמא פון הוצאות ז"ל ברענגט דער אַלטער רבי אין דעם פרק דריי מאָל: ביי די דיעה „שצריך להתענות .. כפי המספר אשר חטא" איז ער מוסיף „כגון המוציא זרע לבטלה כו'"; ביי די „הכרעה המקובלת" „להתענות ג"פ" איז ער מוסיף „דהיינו רנ"ב צומות על הוצאת שז"ל"; און ביי „כל בעל נפש כו' יחמיר על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כו'" איז ער מוסיף „כגון להוצאות ז"ל פ"ד צומות פ"א כו'".

דער טעם אויף דעם וואָס „צריך להתענות . . כפי המספר אשר חטא" איז מצד דערויף וואָס דורכן חטא ווערט אַ פגם אויך אין די אַנדערע אברים ווי זיי זיינען במקומם, דער טעם אויף „להתענות ג"פ" איז מצד דעם פגם אין די אברים ווי זיי זיינען כלול אין דעם אבר (וואָס איז שייך צו דעם חטא), און דער טעם אויף „להשלים עכ"פ פעם א'" גאַנצע צומות (ניט קיין „ב' חצאי יום") איז מצד דעם חומר פון דעם פגם וואָס איז אין עצם מהות האבר (כנ"ל באריכה ס"ח) —

און די דריי ענינים ווערן מוסבר דורכן ברענגען (אין די דריי ערטער הנ"ל) די דוגמא פון הוצאות ז"ל, וואָרום אין דעם חטא זיינען מודגש יותר אַלע דריי ענינים.

יג. ע"פ כהנ"ל ווערט מען אויך פאַר־שטיין, וואָס אין דער דוגמא וואָס דער אַלטער רבי ברענגט באַ דער דיעה „שצריך להתענות כו' כפי המספר אשר חטא", זאָגט ער ניט סתם „צריך להתענות פ"ד על כל פעם" (אָדער אַ לשון כיו"ב), נאָר ער איז מפרט „עשר או עשרים כו' וכן לעולם":

דורך פאַסטן „פעמים רבות כפי המספר אשר חטא" איז מען מתקן אַלע דריי ענינים פון דעם פגם: דורכן פאַסטן „מספר הצומות" דעם ערשטן מאָל — איז מען מתקן דעם פגם אין דעם עצם מהות פון דעם אבר; דורך פאַסטן נאָך צוויי מאָל — איז מען מתקן אויך דעם פגם אין די אברים הכלולים בו; און דורך די אַנדערע תעניתים (נאָך די ערשטע דריי מאָל) — איז מען מתקן אויך דעם פגם אין די אברים ווי זיי זיינען במקומם.

און דעריבער איז דער אַלטער רבי מפרט דריי אופנים: „עשר", „עשרים" און „לעולם" — ווייל די דריי אופנים ברענגען אַרויס די דריי ענינים הנ"ל, כדלקמן.

יד. ס'איז מבואר אין חסידות[41] בענין מילוי האותיות, אַז דער מילוי פון יעדער אות איז נאָר „כדי לפרש לזולתו". און ווי עס ברענגט זיך טאַקע אויף דעם די דוגמא פון אות יו"ד, אַז במחשבה (און אויך בכתב) קען מען טראַכטן (שרייבן) אויך דעם אות יו"ד אַליין; אָבער בשעת מען וויל זאָגן דעם אות בדבור (צו אַ צווייטן), דאַן דאַרף מען צוגעבן אויך זיין מילוי, די אותיות ו' ד'.

אָבער אעפ"כ, איז אויך דער מילוי (ו' ד') כלול פריער אין דעם אות י' גופא.

---

41) ראה בכ"ז סדור קטו, ב. קנט, ב. קצב, ב.

אבער אויך זייענדיק כלול אין דעם אות, וויבאלד ער איז נאר „כדי לפרש לזולתו", איז ער ניט „נחשב מבחי' עצמות אלא רק דבר נוסף על העצמות".

ועפ"ז איז פארשטאנדיק ווי די דריי אופנים — „עשר", „עשרים" און „לעולם" — זיינען פארבונדן מיט די דריי ענינים הנ"ל: „עשר", דער מספר פון אות י' גופא [וואס ער איז „כדמות טיפה"[42]] — איז פארבונדן מיטן פגם (ותיקונו) אין דעם מוח גופא; „עשרים", דער מספר פון אות יו"ד במילואו — מיטן פגם (און תיקון) אין די אברי הגוף ווי זיי זיינען כלול אין מוח; און „לעולם", די פעמים וואס זיינען מער פון עשרים — מיטן פגם (ותיקונו) אין דעם גוף (עולם קטן[43]).

ועפ"ז איז אויך פארשטאנדיק וואס אין „ויתענה . . בחורף א"" ברייננגט ער נאר דעם מספר עשר, און ניט עשרים: „ויתענה .. בחורף א"" איז אן אופן אין פאסטן „פ"ד צומות פעם אחת", און דעריבער איז אין דעם שייך נאר דער מספר עשר.

(משיחת ש"פ עקב תש"ל)

42) הערת אאמו"ר בלקוטי לוי יצחק לתניא שם.

43) תנחומא פקודי ג (בתחלתו). תקו"ז תס"ט (צ, א). ועוד.

אגרת התשובה ב

א. נאָכדעם ווי דער אַלטער רבי איז מבאר די פרטים בנוגע די תעניות של תשובה (אין די פרקים ב׳ און ג׳ פון אגרת התשובה), איז ער ממשיך אין אָנ־הייבס פרק ד׳, אַז „כל הנ״ל הוא לגמר הכפרה כו׳ אחר התשובה כו׳״, אָבער דער ענין פון תשובה גופא — „התחלת מצות התשובה ועיקרה כו׳״ — איז „ההכרח לבאר[1] היטב בהרחבת הביאור, בהקדם מ״ש בזוה״ק[2] בביאור מלת תשובה ע״ד הסוד. תשוב ה׳. ה׳ תתאה תשובה תתאה. ה׳ עילאה תשובה עילאה״.

אין זיינע הערות אויף תניא[3] (אין דער צווייטער הערה[4] אויף אגה״ת) שטעלט זיך דער טאַטע אויף די ווערטער „לבאר היטב בהרחבת הביאור״ און איז מבאר, אַז די צוויי לשונות — „לבאר היטב״ און „בהרחבת הביאור״ — זיינען כנגד די צוויי בחינות תשובה תתאה און תשובה עילאה:

„לבאר היטב״ איז כנגד בחי׳ תשובה תתאה, וואָרום „באר״ איז מרמז אויף מלכות (ה׳ תתאה), און „היטב״ — אויף יסוד ז״א (ו׳), און היות אַז אינעם ענין פון תשובה תתאה זיינען דאָ צוויי דרגות: תשובה תתאה גופא וואָס איז פאַרבונדן מיט מלכות (ה׳), און „בעל תשובה תתאה״ וואָס איז פאַרבונדן מיט יסוד (ו׳)[5] — דערפאַר זאָגט דער אַלטער רבי די צוויי ווערטער „לבאר״ און „היטב״ (וואָס ווייזן כנ״ל אויפן ה׳ תתאה און אויפן ו׳), בכדי צו מרמז זיין די צוויי פרטים וואָס אין תשובה תתאה;

און „בהרחבת הביאור״ איז „לנגד תשוב ה׳ עילאה״, וואָרום ה׳ עילאה איז בינה, און „הרחבת הביאור״ ווייזט אויף בינה (ווי מבואר אין דער הערה).

דאַרף מען פאַרשטיין: אויך אין תשובה עילאה זיינען פאַראַן די צוויי פרטים — תשובה (גופא) און בעל תשובה[6]: תשובה עילאה גופא איז בבינה (ה״א עילאה), און בעל תשובה עילאה איז בחכמה (יו״ד), שטעלט זיך די שאלה: פאַרוואָס ביים רמז אויף תשובה תתאה נוצט דער אַלטער רבי אַ לשון וואָס ווייזט אויף ביידע בחינות — תשובה תתאה גופא (מלכות) און בעל תשובה תתאה (יסוד ז״א) — און ביים רמז אויף תשובה עילאה זאָגט ער נאָר „בהרחבת הביאור״, וואָס ווייזט אויף תשובה עילאה (בינה) גופא און ניט אויף דער בחינה פון „בעל תשובה עילאה״ (חכמה)[7]?

1) כי הענין עצמו כבר הובא בפ״א.

2) ראה רע״מ פ׳ נשא קכב, א. קכג, א.

3) ע׳ כט.

4) ביאור הערה הא׳ של אאמו״ר לאגה״ת — ראה לעיל בשיחה שלפנ״ז.

5) לקו״ת בלק עה, א — הובא בלקולוי״צ שם.

6) לקו״ת שם עה, ב.

7) בפשטות י״ל, ע״פ המבואר בלקו״ת שם „ואעפ״כ אמר כאן רק שלשה מדריגות בתשובה כי או״א הן תרין רעין דלא מתפרשין ע״כ הם שניהם מדרגה אחת בכלל״.

ויש להוסיף שב„בהרחבת הביאור״ מרומזת גם בחי׳ חכמה. כי „הבאר השלישי שחפר יצחק שקראו רחובות״ [המרומז ב„בהרחבת הביאור״ (לקוטי לוי״צ לתניא שם)], שעם היותו (בעיקר) בחי׳ בינה, שייך הוא גם לחכמה (ראה תולוי״צ ריש ע׳ כג. ע׳ כח. וראה גם שם ע׳ כא בפירוש הכתוב „כי עתה הרחיב ה׳ לנו ופרינו בארץ״ שנאמר (תולדות כו, כד) גבי באר זה: „ופרינו דוקא שיוצא ממנו טיפת זרעי״ —

*) בתולוי״צ שם: רע. והוא טה״ד וצ״ל: זרע.